

VITENSKAPELIG

En mangfoldig kirke

En studie og drøfting av kirkemedlemmers ønsker og forventninger til sin lokale menighet

ERLING BIRKEDAL, DR. ART., FORSKER OG PROSJEKTLEDER VED DET TEOLOGISKE MENIGHETSFAKULTET (MF) FOR MENIGHETSUTVIKLING I FOLKEKIRKEN (MUV).

erling.birkedal@mf.no

1. Innledning

Det er en allmenn erfaring at medlemmer i Den norske kirke har ulike forestillinger og forventninger til kirke og menighet. Noen vil være opptatt av forsamlingen, dem som kommer sammen for å feire gudstjeneste og ta del i sakramentene. Andre vil sannsynlig være mer opptatt av kirkens nærvær i samfunnet og virksomhet for å vise omsorg og avhjelpe nød. Noen vil engasjere seg mest i kirkebygget og anlegget rundt, og være opptatt av at dette skal være et verdig sted der man kan markere livets store dager og høgtider.

Hensikten med denne artikkelen er å vise hva et utvalg medlemmer i Den norske kirke ønsker av sin lokale menighet, og drøfte dette med tanke på å få økt innsikt i kirkens mangfoldighet. Jeg har følgende problemstilling for artikkelen: *Hvilke funksjoner forventer kirkemedlemmer av sin lokale menighet, og hvordan kan vi forstå og håndtere mangfoldet?*

Artikkelen bygger på et empirisk materiale med intervju av rundt 150 personer i 11 ulike menigheter om deres ønsker og forventninger. Innsamlingsarbeidet er gjort innen rammen av

MUV-prosjekter i menighetene (Menighetsutvikling i folkekirken). I analysen anlegger jeg et tjenesteteoretisk perspektiv (Pettersson 2000). Artikkelen plasserer seg innen fagfeltet menighetsutvikling, innen rammen av praktisk teologi.

2. Teoretiske perspektiver

For å tolke og forstå hva folk forteller om sine forventninger til kirke og menighet trenger vi en teori om hva vi mener med menighet og hvordan menigheten fremtrer for folk. Det er flere som har forsøkt å lage ulike typer eller systematikk for å beskrive hvordan menigheten fremtrer som sosial størrelse. Harald Hegstad (1996) gir et bilde av to typer menigheter, folkekirke og trosfellesskap. Folkekirke er da et begrep som favner alle nominelle medlemmer, og som i ulik grad gir uttrykk for tilslutning til kirkens tro og i ulik grad benytter seg av kirkens tjenester og tilbud. Trosfellesskapet er den gruppen av medlemmer som gir sin tilslutning til kirkens tro, og som jevnlig deltar i kirkens gudstjenesteliv. Dette er ikke å forstå som to alternative menigheter, men tvert imot to ulike funksjoner eller

sosiale uttrykk for én og samme menighet. Et poeng hos Hegstad er at disse to menighetstypene er gjensidig avhengige av hverandre. Olaf Aagedal (2003) opererer med tre ulike kategorier: Ritual-/folkekirkemenigheten, gudstjeneste- og nattverdmenigheten samt arrangements- og aktivitetsmenigheten. De to første kategoriene er i stor grad overlappende med Hegstads beskrivelse, mens den siste i større grad fremhever kirken som arena for ulike typer aktiviteter som går ut over de ritualer folk flest deltar i, og det ordinære gudstjenestelivet. Med dette beskriver han ulike motiver for hvorfor mennesker oppsøker kirken. Samtidig som begge disse forskerne viser til at man kan finne forskjellige idealer og praksiser i samme menighet, viser de også til at de ulike menighetstyper ut fra grad av involvering og aktivitet har ulike tyngdepunkt forskjellige steder i landet. Slike tyngdepunkter har tradisjonelt vært knyttet til landsdeler ved at det er forskjeller i den kirkelige kultur og praksis i et større område. Senere studier viser også at slike regionale forskjeller i religiøsiteten synes å bli opprettholdt (Botvar, Repstad og Aagedal 2010). Det synes altså ikke at modernisering, stor grad av flytting og nye kommunikasjonsformer har utjevnet forskjellen mellom regionene på dette området. Derimot ser det ut til at det tradisjonelle skillet mellom by og land er i ferd med å bli svekket (Botvar m.fl. 2010: 57). Den kategorisering av menigheter, som Hegstad og Aagedal har gjort, forholder seg til menigheten som sosial størrelse ut fra ulik grad av involvering og deltakelse. En slik inndeling kan også illustreres som konsentriske sirkler. Jeg benytter meg til en viss grad av en slik tenkning når jeg deler informantene inn etter grad av delaktighet i menighetens gudstjenester. En annen måte å beskrive menigheten og dens medlemmer på kan ut fra et teologisk perspektiv være å betrakte kirken som et rom for evangeliets møte med verden og verdens møte med evangeliet (Myhre-Nilsen 1998:417). Det kan da illustreres som en ellipse med to brennpunkter. Det ene brennpunktet er knyttet til åpenbaringen og Guds møte med menneske gjennom nådemidlene, mens det andre brennpunktet er knyttet til det legemlige, det allmennmenneskelige. Inndeling etter grad av sosial involvering

og aktivitet blir i en slik tenkning lite relevant.

Når jeg spør etter medlemmers forventninger til menighet, er det i hovedsak hva de ønsker menigheten skal være, og hva man ønsker kirken skal gjøre, jeg tenker på. Ut fra denne tilnærmingen finner jeg at et tjenesteteteoretisk perspektiv slik Per Pettersson har presentert det, kan være et nyttig teoretisk perspektiv (Pettersson 2000). Han betrakter i en slik referanseramme kirken som produsent og medlemmer som kunder. Med tjenester forstår han alt det som kirken som organisasjon tilbyr, og at det skaper en eller annen form for merverdi for medlemmer eller kunder. Han forstår kunder som den/dem som de ulike tjenester retter seg mot. Mellom produsent og kunde er det en relasjon, som i vårt tilfelle et medlemskap i kirken. Kvalitet er det som sier noe om kundens vurdering av tjenesten, og er viktig om kunden skal benytte seg av den aktuelle tjenesten (Pettersson 2000:112–114). En slik teoretisk forståelse kan ut fra et teologisk perspektiv virke problematisk når vi betrakter kirken som et stort fellesskap der alle er likeverdige ut fra bare ett kriterium for medlemskap, nemlig dåpen. Ut fra et sosiologisk perspektiv kan vi imidlertid se at kirken ved sine ansatte og frivillige medarbeidere leverer noen tjenester, og at mennesker opplever seg som mottakere av tjenester. Jeg tenker derfor at et slikt teoretisk perspektiv er både nyttig og nødvendig for å forstå visse sider ved medlemmers relasjon til kirken, og er relevant når jeg spør etter hva medlemmer forventer. Jeg opplever imidlertid at begrepet "kunde" ikke er godt i den kirkelige kontekst da det lett skaper en distanse mellom kirken og dens medlemmer. Jeg vil derfor heller foretrekke å benytte begrepet "bruker" av kirkens tjenester.

Når jeg skal operasjonalisere et tjenesteteteoretisk perspektiv og vurdere medlemmers forventning om ulike typer involvering og delaktighet i menighetens virksomhet, har jeg i analysen benyttet typebeskrivelsen til dansken Mogens Mogensen (2014). Mogensen bruker idealtypene prestekirke, virksomhetskirke og nettverkskirke. Dette er begreper som har den danske folkekirke som referanse. Jeg tar utgangspunkt i Mogensens beskrivelse av typene, men ut fra den norske konteksten beskriver jeg de tre

typene som *tenestekirke* (dansk: prestekirke), *virksomhetskirke* og *felleskapskirke* (dansk: nettverkskirke).

Når jeg bruker begrepet "type", er det som en analytisk konstruksjon. En kirketype uttrykker karakteristiske trekk ved fenomenet, i vårt tilfelle menigheten.¹ Slike idealtyper finnes ikke i ren form, men er nyttige for å få en oversikt og gi et sammenligningsgrunnlag ved at hver types karakteristiske trekk vektlegges. Idealtypene har fokus på ytterpunkter eller særpreg, mens virkeligheten vanligvis vil være et sted imellom.

Med **tenestekirken** mener jeg en kirke eller menighet der de ansatte, og primært presten, oppfattes som subjektet som tilbyr et utvalg kirkelige handlinger og gudstjenester. Tjenestene er primært knyttet til kirkens kasualia (dåp, konfirmasjon, bryllup og begravelse). Medlemmer i kirken er i hovedsak mottakere og brukere av de kirkelige tjenester ved livets store hendelser, og det er nødvendigvis ikke deltakelse og involvering fra medlemmenes side ut over dette. Selve kirkebygget og anlegget rundt denne er en del av servicen eller tjenesten kirken yter til sine medlemmer.

I **virksomhetskirken** er også gudstjenester og de kirkelige handlinger viktige. Men her er det i tillegg et bredt spekter av virksomhet eller aktiviteter til mennesker i ulike aldre og livssituasjoner, og med ulike interesser. Virksomheten skjer etter en plan vedtatt av menighetsrådet, og det er i hovedsak ansatte medarbeidere som står for virksomheten, men også ulønnede medarbeidere kan være delaktige. Medlemmene blir her brukere og deltakere i de ulike kirkelige virksomhetene. Det forutsetter et bevisst valg hos medlemmer om å være med, og det er gjerne aktiviteter som varer en tid, ikke bare engangshendelser. Ulike tiltak i trosopplæringen er her gode eksempler.

I **felleskapskirken** er det også gudstjenester og kirkelige handlinger, men subjektet er her de kirkelige deltakere. Her er det medlemmene eller deltakerne som i større grad setter dagsorden og har kirken som arena for sitt religiøse engasjement og det sosiale fellesskapet blir vektlagt. Medlemmer kan være initiativtakere til virksomhet man selv gjennomfører. Den lokale kirke eller menigheten er rammen for virksom-

heten uten at det nødvendigvis er menighetens ansatte eller organer som initierer, planlegger og leder aktivitetene. Fellesskapet kan være knyttet til gudstjenesten og fremtre som et trosfellesskap. Et fellesskap kan også forstås som et nettverk eller en subkultur innen en menighetsramme, på den måten at det er et relativt stabilt fellesskap av mennesker som har samme kultur (f.eks. i musikkform, liturgisk uttrykk eller faglig interesse). Det kan i praksis være forskjell på om slike fellesskap fungerer som åpne eller lukkede nettverk i forhold til andre medlemmer.

De to første typene jeg omtaler her, kan lett forstås innen rammen av det tjenesteteoretiske perspektivet. Den siste typen, fellesskapskirken, kan på den ene siden oppfattes som en tjeneste, men her kan også subjektet være medlemmene (brukerne), og tjenesten vil da være begrenset til kirken som arena eller tilrettelegger. Jeg bruker disse tre menighetstypene i analyse av informantens uttalelser og vil mot slutten også ha noen kritiske merknader til typologien.

3. Materiale, metode og analyse

Det er gjennomført til sammen 151 semistrukturerte intervju som grunnlag for denne artikkelen. Informantene er fordelt på 11 ulike menigheter i tre bispedømmer, med 14–16 intervju i ni av menighetene, mens én hadde ti og én syv informanter. Intervjuene har skjedd innen rammen av prosjektet Menighetsutvikling i folkekirken (MUV) i regi av Det teologiske menighetsfakultet (MF) i 2012.² Intervjuene ble gjennomført av lokale medarbeidere, mens undertegnede har hatt ansvar for metode og analyse av innsamlet materiale. Jeg har relativt god kjennskap til alle menighetene, da jeg ledet det treårige menighetsutviklingsprosjektet som menighetene var med i.

Informantene ble valgt ut gjennom en kombinasjon av strategisk utvalg og tilfeldig utvalg. Det strategiske valget innebar at det ble sikret informanter fra begge kjønn, ulike aldersgrupper og ulik grad av relasjon eller delaktighet i menighetens gudstjenester. Det var en intensjon at ca. halvparten av informantene ikke skulle være jevnlig deltakere i gudstjenesten. Det tilfeldige ved utvalget skjedde ved at det ble foretatt trekning ut fra en større gruppe eller

liste med navn. Informantene består av voksne mennesker i alle aldre og har oppgitt hvilket 10-år de er innenfor. Da det er relativt få informanter i dette utvalget, og alder ikke har avgjørende betydning for spørsmålene jeg analyserer, har jeg valgt å dele informantene inn i to store aldersgrupper i analysen, under og over 50 år. I den laveste aldersgruppen finner vi i hovedsak dem som har barn og unge boende hjemme (med tyngdepunkt i 30- og 40-årene), og også noen få ungdommer (7 informanter under 20 år). I den øvre gruppen er i hovedsak de som bor alene eller sammen med en annen voksen.

Det er ett metodisk problem i presentasjon av de ulike grupper av informantene da det er noen som ikke har oppgitt alder eller kjønn. Det er 72 informanter som sier de er i alderen 16–50 og 71 i alderen 51–90. Andelen kvinner er ca. 60 %.³ At det var flere kvinner enn menn, kan muligens si noe om hvem som ble spurt, men kan også avspeile at kvinner er mer positive og villig til å uttale seg om det som har med kirke og menighet å gjøre (Se f.eks. Høeg 2010). I tillegg til skjelning på kjønn og to grupper av alder deler jeg informantene inn etter relasjon til kirkens gudstjenester ut fra informantenes beskrivelse av seg selv som deltakere. Den ene gruppen er de som sier de er jevnlig deltakere i gudstjenester. Den andre gruppen er de som sier om seg selv at de ikke deltar jevnlig på vanlige gudstjenester. Det er litt over halvparten av informantene i den første gruppen.

Oversikt over de 151 informanter fra 11 menigheter:

Kjønn	Alder	Relasjon til gudstjenesten
Kvinner: 81	→49 år: 72	Deltakere: 82
Menn: 57	50 år→: 71	Ikke deltakere: 69
Ukjent: 13	Ukjent: 6	
Sum: 151	Sum: 151	Sum: 151

Det ble stilt 10–12 spørsmål til informantene i intervjuet. Dette var formulert som åpne spørsmål eller tema der informanten ble invitert til å fortelle med egne ord. Lokale intervjuere skrev en oppsummering av svarene, som ble godkjent

av informanten, og som så ble oversendt til forsker. Til denne artikkelen har jeg valgt ut tre av spørsmålene som direkte berører forventninger og forståelse av menighet:

- *Beskriv hva du ville fortelle om menigheten til noen fremmede om hva de kan få eller ha nytte av ved å være del av denne menigheten.*
- *Hvis du skulle flytte fra lokalmiljøet for fem år, hva ville du forvente å se i kirken/menigheten når du kommer tilbake? Hva ville du håpe på å se?*
- *Hvordan vil du beskrive dine forventninger til kirken? Er det noen bestemte tjenester eller kvaliteter du savner?*

I tillegg til disse tre spørsmålene er det noen av menighetene som har brukt et spørsmål som også er relevant for min problemstilling: *Hva opplever du er det viktigste menigheten gjør?*

Jeg har sett på svarene her på dette spørsmålet, der dette er brukt.

Jeg stiller følgende operative spørsmål i møte med det empiriske materialet:

- *Hvilken type menighet ønsker menighetens medlemmer?*
- *I hvilken grad ønsker menighetens medlemmer en endring av den menigheten de er medlem av?*

Når jeg sier "type menighet", viser jeg til den typologi jeg legger til grunn i analysen. Med "menighetens medlemmer" mener jeg alle informantene. Jeg deler grad av ønske om endringer inn i tre kategorier: Stabilitet, moderate endringer (for eksempel mer av det samme) og vesentlige endringer (annen profil eller annen type virksomhet).

Jeg benytter i hovedsak en kvalitativ meningsanalyse av informantene, der jeg ser svarene fra samme informant i sammenheng. Når jeg forsøker å finne meningen hos den enkelte informant, vil det naturligvis også ha et element av tolkning fra forskers side. Informantene bruker en fortellingsform med egne ord, og det kan i noen tilfelle være uklart hva som er meningen, og jeg kan da som forsker stå i fare for å misforstå eller typologisere informanten på en måte denne ikke ville kjenne seg igjen i. I tillegg til å finne hvilken type informant ønsker, ser jeg også etter mulige konkrete forslag og ønsker. For å få en viss oversikt i materialet har jeg også

gjort en kvantitativ analyse ut fra plassering av informantene i de ulike kirketyper. Utvalg av informanter er imidlertid ikke gjort slik at en kvantitativ analyse kan påberope seg en representativ fordeling av kirkemedlemmers forventninger om kirketyper.

4. Medlemmers ønsker og forventninger

I dette avsnittet presenterer jeg først en oversikt over informantene på grunnlag av en analyse av deres utsagn og plassering i ulike kirketyper. Jeg grupperer her informanter ut fra ulike variabler, som forskjell kjønnene imellom og forskjell i alder på informanter. Jeg viser også til noe av det som er forskjell mellom regioner i landet/bispedømmer og menigheters størrelse, eller grad av urbant miljø. Etter den innledende kvantitative analysen går jeg over til å presentere data fra to grupper av informanter, henholdsvis dem som er jevnlig deltaker i gudstjenester (omtales som "deltagere"), og dem som ikke er jevnlig gudstjenestedeltagere (omtales som "ikke-deltakere"). Her er ikke kvantifisering av informantene som er i fokus, og jeg vil utdype forståelsen med informantens egne uttalelser og peke på noen nyanser i materialet.⁴

Ulike kirketyper og ønske om endringer – et overblikk

Når jeg forsøker å beskrive informantene ut fra ønske om kirketype, er det i noen tilfelle vanskelig å plassere dem på bare én av typene da deres uttalelser kan gå i flere retninger. Det er derfor

noen informanter som er plassert på to av typene. Summen av antall informanter i de ulike typene kan derfor i noen tilfeller bli større enn det reelle antall informanter. Denne fordelingen er imidlertid underordnet. Det er også viktig å huske på at informantene ikke selv har prioritert mellom disse ulike kirketyperne, men det er forskers plassering ut fra hva de fremhever i deres egne fortellinger ut fra de nevnte spørsmål. Man kan derfor ikke lese det slik at for eksempel deltakere ikke vil ha en tjenestekirke.⁵

Blant ikke-deltagere, dem som ikke er jevnlig gudstjenestedeltagere, er det over ti ganger så mange som omtaler tjenestekirke, sett i forhold til andelen blant deltakere, dem som går jevnlig til gudstjeneste. Blant deltakere er det en betydelig større andel som ønsker en virksomhetskirke (ca. 2/3) enn det som er tilfelle blant dem som beskriver seg som ikke-deltagere (ca. 2/5). Det er blant deltakere vi finner flest som ønsker en fellesskapskirke, men også en betydelig andel av ikke-deltakere viser at de ønsker dette.

Informantene er fordelt på ca. 60 % kvinner og ca. 40 % menn. Blant menn ser jeg en litt større andel (33 % / 20 av 60) enn hos kvinner (23 % / 23 av 100), som ønsker en tjenestekirke, og tilsvarende mindre andel av mennene, som ønsker en fellesskapskirke (13 % / 8 av 60 mot 22 % / 22 av 100 hos kvinnene).

Det er ikke vesentlig forskjell i de to aldersgruppene, under og over 50 år, når det gjelder ønske om type, men en viss tendens til at det en

Fordeling av informanter:

	Tjenestekirke	Virksomhetskirke	Fellesskapskirke	Sum*
Deltakere	4	74	33	112/82
Ikke-deltakere	40	43	16	99/69
Menn	20	32	8	60/57
Kvinner	23	55	22	100/81
16–49 år	25	51	21	97/72
50–90 år	14	39	19	72/71
Bispedømme 1	18	39	15	72/52
Bispedømme 2	13	43	15	71/46
Bispedømme 3	13	36	19	68/53

*Det første tallet i "sum" viser antall typer, mens det andre tallet viser antall informanter.⁶

litt større andel i den eldste aldersgruppen som ønsker en fellesskapskirke (26 % / 19 av 72 mot 22 % / 21 av 97 blant den yngste gruppen).

En gjennomgående forskjell i uttalelser er imidlertid at de under 50 år i større grad er opp-tatt av arbeid for barn og unge. En mulig forklaring på dette kan være at det er her vi finner foreldrene til barn og unge som er aktuell målgruppe for kirkens trosopplæring.

Det er syv tenåringer (16–20 år) i utvalget. Det er personer som sier de i stor grad selv har hatt positive erfaringer med konfirmasjonstid og menighetens ungdomsarbeid. De viser stor grad av tilfredshet og ønsker ikke vesentlige endringer i menigheten. Det kan forstås slik at de ønsker at det de selv har opplevd, også skal komme andre ungdom til gode.

Det er ikke store forskjeller mellom informantene i de tre ulike bispedømmene når det gjelder hvilke type man ønsker seg. Det er imidlertid ett av bispedømmene (bispedømme 2) som har en relativt større andel informanter som ønsker en virksomhetskirke. Disse menighetene er i et område av bispedømmet, der det tradisjonelt er stor kirkelig aktivitet. Jeg har også sett på forskjeller menighetene imellom med hensyn til menigheters aktivitet, størrelse og grad av urbanisering, og hvilke type informantene ønsker.⁷ Denne analysen tyder på at den lokale kulturen og tradisjon i menigheten fargelegger medlemmers forestillinger og ønsker. I de menigheter der det fra før er stor aktivitet eller virksomhet, bekrefter medlemmer at man i stor grad ønsker en virksomhetskirke. Dette gjelder spesielt arbeid med barn og unge. Dette ønsket om virksomhet er mindre uttrykt i menigheter der det er relativt liten virksomhet. Her fokuserer medlemmene mer på de tradisjonelle kirkelige tjenester. Denne forskjellen menigheter imellom kan forstås slik at kirkens medlemmer i hovedsak ønsker kontinuitet, en fortsettelse av det man kjenner til. Man ønsker at egne gode minner og erfaringer skal overføres til nye generasjoner. Noen uttrykker da også bekymring for en utvikling bort fra det man selv har erfart. Referanse til erfaringer fra egen menighet skjer ofte selv om informantene ikke selv er jevnlig deltager i den omtalte virksomheten.

I små bygdesamfunn synes det å være mer

gjennomgående at medlemmer som ikke er jevnlig gudstjenestedeltakere, setter pris på kirken som arrangør av sosiale samlinger. Det er også i disse relativt små soknene jeg ser størst andel informanter som ønsker samlinger med undervisning/foredrag, kombinert med sosialt fellesskap.

Ønske om endring

I tillegg til å analysere informantene ut fra de tre idealtypene har jeg også analysert deres svar ut fra ønsket om stabilitet eller endring. Jeg har delt ønske om endring inn i tre grupper: Stabilitet, moderate endring og vesentlige endringer. Det er gjennomgående at medlemmer som ikke er aktive gudstjenestedeltakere (ikke-deltagere), ønsker lite eller ingen endring. Hvis de skulle reise bort for en periode, ønsker de å finne det samme når de kommer tilbake. Det typiske svar fra denne gruppen informantene er: "Jeg forventer at det er slik det er nå." Dette gjelder også kirkebygget og vedlikehold av dette. Men det er enkelte unntak i denne gruppen informanter. Det er blant annet en mann i 40-åra som ønsker en "veldig radikal kirke" som har en diakonal profil: "Mer kamp for rettferdighet, en menighet som tar forvalteransvaret på alvor både nasjonalt og internasjonalt. Ivaretar menneskeverdet spesielt."

Blant dem som er jevnlig deltakere i gudstjenester, er det gjennomgående ønske om moderate endringer, på den måten at man ønsker flere mennesker involvert som deltakere på gudstjeneste og ulike deler av virksomheten. De som uttrykker ønske om vesentlige endringer, er i hovedsak fra menigheter der det foreligger ulike synlige alternativer. Her ser jeg for eksempel et ønske om å endre gudstjenesten/høymessen i retning av en samling med friere liturgi. Dette knytter seg i stor grad til musikkformer der man argumenterer for mer moderne uttrykk som kommuniserer med unge mennesker.

Etter denne oversikten over informantene vil jeg nå presentere nærmere kvalitative data fra svarene fra informantene innen de to gruppene, henholdsvis dem som omtaler seg som jevnlig gudstjenestedeltakere, og dem som ikke oppfatter seg som gudstjenestedeltakere.

Jevnlige gudstjenstedeltakere

Nærmest alle informantene som er deltakere, ønsker seg altså en virksomhetskirke, i betydningen en variert virksomhet. Det er virksomhet overfor barn og unge som absolutt er høyest prioritert hos de fleste som uttaler seg om innholdet i virksomheten. En stor andel uttaler seg også i retning av en fellesskapskirke, en arena der man kan få delta og dekket sitt religiøse engasjement. En av de tillitsvalgte i en menighet sier det slik: "Jeg savner en mer utadvendt menighet som kan skape et miljø hvor det er godt å møtes og der jeg kan få påfyll til hverdagslivet mitt." Denne informanten sier videre: "Menigheten har alle yrkesgrupper som ansatte, det bør være nok til å skape en aktiv menighet". Denne personen uttrykker en forventning om en tjeneste fra de ansatte, selv om han/hun selv er i posisjon til å være initiativtaker og tilrettelegger (frivillig leder/tillitsvalgt). Uttalelsene vitner også om ønske om en kombinasjon av virksomhetskirke og fellesskapskirke, samtidig som dette knyttes til relativt allmenne verdier ("godt å møtes ... påfyll til hverdagslivet").

De som er aktive deltakere i et gudstjenestefellesskap, gir jevnt over uttrykk for at de ønsker at dette fellesskapet skal opprettholdes, og at flere skal få del i dette som for dem oppleves positivt. Samtidig er det noen som synes å legge mer vekt på kontinuitet og kvalitet fremfor en kvantitativ vekst. Det er viktig at man selv skal få oppleve seg som en del av et trygt fellesskap. En godt voksen kvinne som går jevnlig til gudstjeneste, svarer slik på spørsmålet om hva hun håper på om hun skulle være borte en tid og flytte tilbake: "Jeg ville forvente og håper på å bli sett. Ville håpe på mange mennesker og kjente ansikter."

Noen deltakere uttrykker ønske om en forandring i retning av mer tyngde og utfordrende forkynnelse og samtale om tro. En mann i 50-årene sier: "Jeg savner samtale- og bibelgrupper ... savner også en fornyelse av forkynnelsen i gudstjenesten."

Blant de informanter som argumenterer sterkest for å opprettholde det eksisterende fellesskapet, er noen som knytter dette til en alternativ musikkstil. De vil gjerne beholde den musikken de er vant til og liker, og er da samtidig

kritiske til den tradisjonelle liturgi og orgelmusikk.

Aktive gudstjenestedeltakere markerer ikke avstand til en tjenestekirke. Tvert imot er det flere som uttrykker at en slik kirke er en trygg basis de vil ha, men mange sier de også ønsker noe mer. En av dem sier det slik om man skulle flytte bort og komme tilbake: "Ville ønsket å se akkurat det samme, kirkebygget, ritualene, gudstjenesten. ... Skulle også gjerne ønske noen å snakke med ved for eksempel skilsmisse. Kunne ønsket en prest."

Det er eksempler på flere uttalelser som viser at kirkens tjenester, og spesielt prestens rolle, er viktig også for kirkens aktive deltakere.

I denne gruppen informanter, deltakere, er det en variasjon av ønsker. De ønsker seg virksomhet og fellesskap. Samtidig ser vi at det uttrykkes ønske om at det er noen (les: de ansatte) som legger til rette for dette. Ut fra et tjenesteteoretisk perspektiv kan man si at også aktive deltakere ser på seg selv som brukere, og ønsker seg tjenester av kirken, og da et bredt spekter av tjenester. Det er noen som forventer mye av menigheten sin, mens det er andre i denne gruppen deltakere som i større grad gjør seg selv til subjekt og vil ta ansvar for eget nettverk og fellesskap.

De som ikke jevnlig går til gudstjeneste

Blant de informantene som sier om seg selv at man ikke jevnlig går til gudstjeneste, er det ønske om stabilitet og kontinuitet som er gjennomgående. På spørsmålet om hva som er det viktigst kirken gjør og hva man forventer å se om man flytter bort fra lokalsamfunnet og kommer tilbake, er dette typiske svar:

- "Ingen spesielle forventninger. Jeg ville selvsagt håpe å se at menigheten er der når mennesker trenger den – på godt og vondt."
- "Viktig at kirken står for 'de faste' oppdrag, som dåp, vigsel, gravferd, høytider"
- "Forventer og håper at ting er som før, uten store endringer."
- "Jeg ønsker at det skal være slik det er nå, både folkene og kirka. Hyggeligere å gå i kirka når det er som det pleier, enn når det f.eks. er vikarprest."

Disse uttalelsene viser at man har forventning

til en stabil og forutsigbar kirke. Spørsmålet om man ønsker endringer, virker for mange av disse informantene lite relevant. Det kan forstås slik at tanke på endringer kan oppleves usikkert. Man vil ikke endre på noe som oppleves trygt og stabilt. Det samme kan sies om de mange utsagn om at kirken bør være der når man trenger den.

Forventning om kirkelige tjenester gjelder ikke bare seremonier ved livets store anledninger, men også personlige behov av diakonal og sjelesørgerisk art. Det er flere som sier de ønsker en kirke som viser omsorg når mennesker trenger det, spesielt knyttet til sorg og nød. Disse informantene uttrykker tillit til kirken på dette området. Én uttrykker det slik: "Jeg har ikke prøvd, men jeg har full tillit til at jeg ville bli tatt godt imot."

En ung mann i 20-årene som ikke er jevnlig gudstjenestedeltaker, sier: "Den katolske skriftestolen tiltaler meg."

Videre finner vi flere uttalelser i samme retning:

- "Det viktigste menigheten gjør er å være tilstede når en trenger det og særlig når livssituasjonen blir tung og vanskelig."
- "Omsorgsarbeidet er det viktigste. Tilgjengelighet når det er behov, spesielt i sorgsituasjoner."
- "Viktig at kirken er der ved sentrale livssituasjoner, i glede som i sorg. Nevner et eksempel da ungdom mistet livet – det opplevdes da godt at både kirke og idrettshus åpnet dørene og samarbeidet om å møte ungdommene med åpenhet og omtanke i en vanskelig situasjon."
- "Det er viktig at kirken/menigheten er der hvis man trenger den."

Disse uttalelsene viser ønsket om en nærværende kirke som viser evne til å være tilgjengelig ved behov. At man ikke går jevnlig til gudstjeneste, betyr ikke at man ikke ønsker kirkelig nærvær i spesielle livssituasjoner.

Informantene, og da størst andel av dem som ikke jevnlig går til gudstjeneste, viser gjennomgående til at selve kirkebygget har stor betydning. Dette synes særlig å være viktig i små samfunn, og spesielt når det er en gammel verneverdig kirke med mange minner. Når man

omtaler kirkebygget, er det gjerne med stolthet over sin lokale kirke og at det er viktig å vedlikeholde denne på en god måte. Dette knyttes også ofte til byggets historiske betydning. En av informantene uttrykker det slik på spørsmålet hva han ville fortelle om menigheten til en fremmed: "Vil først og fremst nevne det fantastiske kirkebygget ... med si interessante historie."

Åpent kirkebygg der man kan komme og finne stillhet er en tjeneste som flere medlemmer etterspør. En mann i 60-årene sier det slik: "Jeg håper på en åpen – ulåst – kirke. Det hadde vært fint å kunne gå inn etter å ha vært på kirkegården og stelt grav. Det kan man jo i utlandet."

Dette med åpen kirke støttes også av en kvinnelig deltager i 50-årene, og hun kommer med konkrete forslag: "Skulle ønske kirkebygget oftere var åpent – bare for å sitte der litt. Hva med at den var åpen noen ettermiddagstimer i uka, slik at når jeg f.eks. gikk tur bare kunne gå innom og sette meg litt der og ha en stille stund. Jeg kunne gjerne vært med på en vaktordning for å ha den mer åpen. Tror mange ville det."

Et presentabelt kirkebygg og anlegget rundt bygningen omtales av kirkemedlemmer som en del av den tjenesten de ønsker og forventer av menigheten, den lokale kirken.

At aktive gudstjenestedeltagere vanligvis ikke fremhever kirkebygget, kan ikke tolkes slik at disse bryr seg mindre om kirkebygget enn de som er der mer sjeldent. Det er mer nærliggende å forstå det slik at gudstjenestedeltakere i mindre grad har dette i fokus når de skal beskrive sin menighet. De har oppmerksomheten mer rettet inn mot virksomheten/innholdet i kirkens arbeid der de selv er deltagere.

Det er også en stor andel også blant dem som ikke går jevnlig til gudstjeneste, som sier de ønsker en virksomhetskirke. Det er spesielt aktiviteter overfor barn og unge som blir nevnt også av denne gruppe informanter. I flere menigheter uttrykker mange av disse informantene en forventning om at menigheten skal ha en slik virksomhet, selv om man ikke nødvendigvis er aktiv deltaker selv. I menigheter der virksomheten har vært relativt stor og synlig over lang tid, er andelen som ønsker dette, høyest. Det er enkelte medlemmer som ikke kjenner så godt til det som skjer i kirken, men som uttrykker ønske

om at de holdes informert, og slik får muligheten til å delta på det man finner meningsfullt. F.eks. sier en kvinne i 40-årene: "Viktig å være synlig og aktivt invitere ..."

I tillegg til virksomhet for barn og unge er det flere som peker på ønske om kulturelle arrangementer/konsserter for voksne. Et kvinnelig medlem i 70-årene, som bor i en menighet i en mellomstor by, legger vekt på at kirken skal tilby mer enn gudstjenester og være noe for folk flest: "Mer kveldsseminar med foredrag som skaper debatt og fornyelse. ... Bredere lag av lokalmiljøet deltar – de fleste går i kirka – der man treffer venner, familie og nabo".

Ønsker man har for kirkens virksomhet, kan være både uttrykk for noe man selv kan tenke seg å være med på, men kan også være et uttrykk for hva man tenker er naturlig en menighet skal gjøre. Når jeg ser på variasjon i svarene i forhold til hvilke menighet informantene tilhører, tyder det på at svarene i stor grad avspeiler det man har kjennskap til i sitt lokalmiljø.

Det er altså ikke bare jevnlig gudstjenestedeltakere som uttrykker et ønske om en nettverkskirke, men også medlemmer som ikke er jevnlig gudstjenestedeltakere, nevner dette. Nettverkskirke betyr for dem i hovedsak at kirken skal være en arena for sosialt fellesskap. Det er også noen av disse informantene som samtidig markerer noen forbehold her. De mener at det som kan oppleves som utfordrende og krevende, bør nedtones. En godt voksen mann som bor i en relativt liten menighet, kan være en talsperson for denne røsten. Han ønsker å ta vare på tradisjon og er samtidig opptatt av at kirken skal følge med i tiden og utvikle seg som samfunnet ellers. Dette kombineres med et engasjement for at menigheten skal bidra til det sosiale liv i bygda, men ikke opptre slik at det kan oppleves kontroversielt: "samle folk i flere sammenhenger. Bringe evangeliet på en måte som ikke provoserer, og ikke være dømmende."

Tilsvarende ønske finner vi hos en kvinne i 40-årene, som er opptatt av kirkebygget og de kirkelige handlinger, men ønsker også noe for seg og andre mennesker som ikke oppfatter seg som en del av gudstjenestemenigheten: "At det er lavere terskel, lavkirkelige tilbud utenom

gudstjenesten, også for tvilere."

Et godt voksent, kvinnelig medlem sier: "Jeg håper at det blir en åpen kirke der jeg kan treffe folk, spise litt, helst på ettermiddagen, at kirken engasjerer seg i lokalmiljøet; da tror jeg også de yngre vil være med."

Det er kirken som arena for sosialt fellesskap, som her fremheves, og ikke trosfellesskapet i form av gudstjeneste og tilbedelse. Dette gjelder imidlertid ikke alle i gruppen informanter som ikke er jevnlig gudstjenestedeltakere. Det er ulike grunner til at man deltar sjelden/nesten aldri på gudstjeneste. Samtidig som de fleste informantene i denne gruppen viser en viss distanse til aktiv deltakelse i kirkens virksomhet, kan det for noen også være nærmest det motsatte. Noen av disse medlemmene er aktive i andre religiøse forsamlinger, på bedehus e.l. For andre kan det være sykdom eller andre hindringer som fører til at de ikke kommer til gudstjeneste. Jeg ser her personer som lengter etter åndelig fellesskap og viser omsorg for menigheten. En kvinne i 60-årene, som er hindret fra å komme i kirken på grunn av sykdom, sier: "Min tjeneste for menigheten er blitt bønn. ... Jeg føler at det lille fellesskapet i bibelgruppa bør utvikle seg. Kan ikke bare ha søndagsgudstjeneste. Kirken må bli mer tilgjengelig. Man må bruke frivilligheten i menigheten. Jeg ber mye for menigheten."

Det er medlemmer som har store forventninger til et inderlig trosliv og også tett trosfellesskap, men som ikke finner dette i en vanlig gudstjeneste og menighet eller av andre grunner ikke kan delta. Et av medlemmene uttrykker frustrasjon over egen menighet og ønsker hjelp til åndelig utvikling og sier det er rart at man må gå til alternative miljøer for å finne det: "Gi åndelig påfyll til dem som går i menigheten. Vi er så overaktiviserte. Kanskje kirken må gå i retning av å være en stille sone. Alt det andre får en tilfredsstilt overalt. Folk søker mer og mer stillheten og roen."

Jeg ser en lengsel etter åndelig fellesskap og stor grad av åndelig engasjement og religiøs praksis også hos enkelte av informantene som sjelden/aldri går til gudstjeneste i sin lokale kirke.

Oppsummering av analyse

Denne gjennomgangen av informantenes svar på hva de forventer av menigheten, gir et mangfoldig bilde. Det er ikke lett å plassere alle informantene i én av de typene jeg har lagt til grunn for analysen, tjenestekirken, virksomhetskirken og fellesskapskirken. Men disse typene har vært til nytte for å kunne se variasjon og nyanser hos informantene. En oppsummering av det jeg har funnet av ønsker og forventninger:

- Kirken fremstår for medlemmene som noe stabilt og trygt, et ankerfeste man ønsker å beholde. Det forventes av alle, uavhengig av deltakelse i gudstjenester, at kirkens medarbeidere er der og stiller opp ved sorg og nødssituasjoner. Verdien av kirkens nærvær ved livskriser fremheves av informanter uavhengig av ønske om kirketype.
- Kirkerommet er en viktig del av kirkens tjeneste, og flere ønsker at kirken skal være mer åpen med mulighet for å være der i stillhet.
- Det er de minst aktive gudstjenestedeltakere som synes å være mest fornøyd med tingenes tilstand. Stabilitet, opprettholdelse av den virksomheten som er, synes å være mer fremtredende enn ønske om endringer. Det er noen engasjerte deltakere som viser størst ønsker om endringer, blant annet når det gjelder musikalsk stil i gudstjenesten.
- En tjenestekirke, som tilbyr gudstjenester og ritualer ved livets store anledninger, er noe alle forventer og vil ha. Forventning om dette uttrykkes mest tydelig og oftest av medlemmer som ikke er jevnlig gudstjenestedeltagere, men det er ikke grunn til å tro at dette ønsket ikke gjelder alle grupper informanter.
- Det er gjennomgående ønske om en virksomhetskirke. Mange understreker kirkens oppgave som formidler og underviser for barn og unge. Andre er mer opptatt av den generelle allmenne oppdragende rolle. Noen ønsker mer fordypning og undervisning for voksne.
- Ønske om kirken som fellesskap viser en variasjon av ønsker og forventninger. Kirken som arena for sosialt fellesskap fremheves av mange, spesielt i små menigheter. Noen

av dem som ikke er jevnlig gudstjenestedeltakere, ønsker også dette, samtidig som man markerer at det ikke skal være noen profil som kan virke provoserende eller ekskluderende for dem som ikke deler kirkens tro. Det er noen som ønsker et fellesskap med vekt på bønn og lovsang, og noen ønsker en bestemt musikkstil som alternativ til den vanlige høymessen.

Samtidig som informantene til en viss grad avspeiler den lokale kulturen og virksomheten i menighetene, er det ikke slik at det er ett felles ønske i samme menighet. Mange ulike ønsker og forventninger, om enn i noe ulik grad, er representert i samme menighet. Dette gir spesielle utfordringer til hvordan man skal være menighet.

Jeg har ved denne oppsummeringen svart på de to operative spørsmål jeg stilte ved innledningen:

- *Hvilken type menighet ønsker menighetens medlemmer?*
- *I hvilken grad ønsker menighetens medlemmer en endring av den menigheten de er medlem av?*

Før jeg konkluderer med å svare på problemstillingen, vil jeg drøfte noen aspekter på grunnlag av det jeg har funnet så langt.

5. Drøfting

Jeg vil i dette avsnittet drøfte nærmere hvordan vi kan forstå det gjennomgående ønske om kontinuitet. Jeg vil drøfte hvordan vi kan forstå ulike kirketyper, som også innebærer en kritisk refleksjon over de teoretiske perspektivene jeg har lagt til grunn. Så vil jeg se på noen utfordringer empirien gir til måten å tenke menighetsutvikling på, eller hvordan skal man imøtekomme medlemmenes varierte ønsker om kirken som fellesskap.

Kontinuitet

På spørsmålet om i hvilken grad medlemmer ønsker endring i sin menighet, har jeg funnet at det gjennomgående er ønske om kontinuitet i kirkens virksomhet og nærvær i lokalsamfunnet. Det er flere måter man kan forstå dette på. For det første kan man anlegge et kunnskaps sosiologisk perspektiv og tenke at et slikt

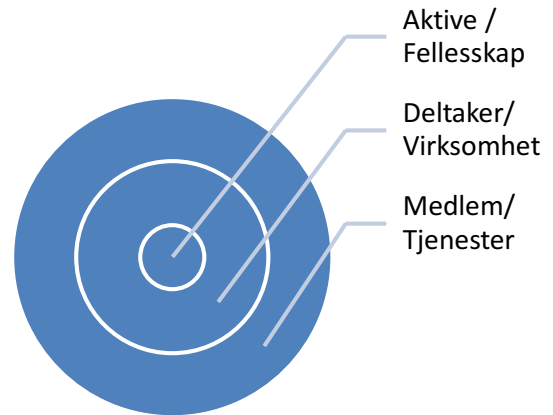
ønske tyder på lite kunnskap og selvstendig refleksjon om hva en menighet er og kan være. Man avspeiler i stor grad den lokale virkelighet man er en del av. For dem som har relativt avgrenset erfaringen og innsikt i kirkelig virksomhet, er det vanskelig å beskrive andre ønsker. Kirke er det man har erfart og sett. For det andre kan man forstå dette ønsket om kontinuitet ut fra et psykologisk perspektiv, som uttrykk for en trygghet. Kirken fremstår som en stabil og seriøs institusjon som har avgjørende funksjoner i ulike faser av livet. Tanken på eventuelle endringer av dette kan skape usikkerhet, og det er ikke noe man ønsker i en verden der mye ellers kan være i endring. For det tredje kan man se ønsket om stabilitet ut fra et samfunns-perspektiv, at kirken er en integrert del av det sosiale liv i lokalsamfunnet. Man skal fortsatt ha et kirkebygg som er skikkelig, og som vedlikeholdes, spesielt når det representerer en del av lokalsamfunnets historie. Kirkens virksomhet i lokalmiljøet representerer en merverdi for befolkningen, selv om man ikke skulle være aktiv deltaker i virksomheten. At vi finner dem som i størst grad ønsker endring, blant de mest aktive deltakere, er naturlig, da disse har en variert erfaring og slik ser ulike alternativer og muligheter.

Forståelse av ulike kirketyper

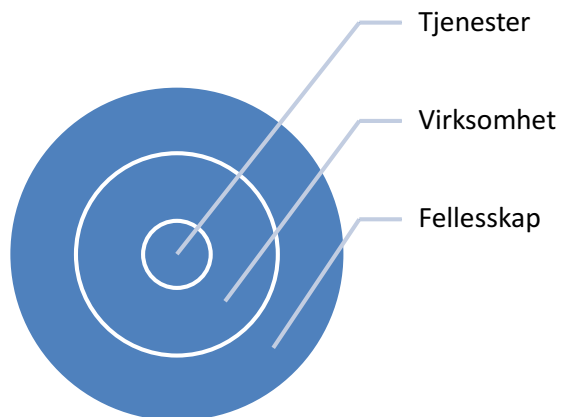
Jeg har benyttet en tilpasset variant av typologien til Mogens Mogensen i analyse av mine informanter. Jeg har forsøkt å plassere informantene i typene tjenestekirke, virksomhetskirke og fellesskapskirke. Ut fra svarende de har gitt, er det ikke lett å plassere alle informantene i bare én av typene. Det kan peke i retning av at typene kan være mer egnet til å tegne ut teoretiske idealtyper enn å være et godt redskap for analyse av variasjonen av ønsker og forventninger hos medlemmene.

Som idealtyper kan man tenke seg de tre typene som sirkler. Disse kan da på den ene side forstås som konsentriske sirkler der én er i midten, og de andre er en form for utvidelse. Det kan imidlertid være ulike oppfatninger av hva som er i sentrum, og hva som er mer perifer. En vanlig måte er å nyanseere ut fra aktivitet og deltakelse. Fellesskapet med aktiv deltakelse

blir da kjernen, og virksomheten kommer deretter, og de kirkelige tjenester (kasualia) er i den ytre sirkel. Den inndelingen som er gjort av Hegstad og Aagedal (se ovenfor), kan forstås ut fra en slik tenkning. Jeg har også til en viss grad gjort det slik i denne artikkelen, ved å dele informantene inn i to grupper ut fra deltakelse i gudstjenesten. Dette kan illustreres slik:

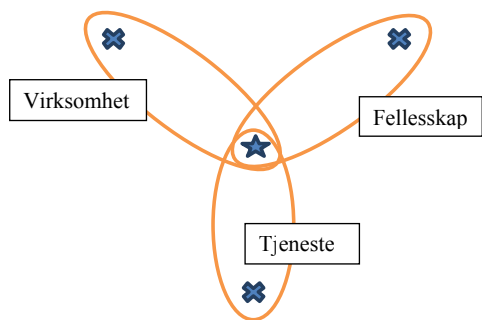

I stedet for å ta utgangspunkt i frekvens i deltakelse i menigheten kan man tenke ut fra hva som er det viktige og sentrale for de fleste kirke-medlemmer. Da vil det være naturlig å plassere tjenestekirken i den innerste sirkel. Tjenester kirken yter, spesielt i livets utfordrende faser og øyeblikk, er det basale og mest sentrale kirken gjør. Virksomheten som involverer medlemmer i større eller mindre grad, spesielt barn og unge, kommer deretter. Fellesskapskirken kan da plasseres i den ytre sirkel. Denne betyr mye for noen, men ikke for det store flertallet, og det er samtidig stor variasjon i hvilken type felleskap man ønsker seg, eller hva man forstår med fellesskap.

Jeg vil gå videre med tanken om hva som er viktig for kirkens medlemmer, og vil da problematisere den forenklede gradering med konsentriske sirkler. Empirien taler i retning av å forstå de ulike kirketyper mer som sirkler med en viss overlapping og ikke en utvidelse med felles sentrum eller tyngdepunkt. Medlemmer har ulike tyngdepunkt for sine ønsker. Her ser jeg en parallell til forståelsen av kirken som en ellipse (Myhre-Nilsen 2000). Myhre-Nilsen fremstiller de to brennpunkt i en ellipse som Guds møte med mennesker (det sakramentale) og det legemlige eller allmennmenneskelige. Nå kan vi ikke bruke empirien som her er presentert, til å bekrefte eller korrigere denne ellipsomodellen. Men bildet av ellipse kan hjelpe oss til å bryte opp tanken om at det er én sak eller ett forhold som er sentralt for en gruppe medlemmer og mer eller mindre perifer for en annen gruppe. Det er for eksempel grunnlag i empirien til å si at forventningen til kirkens tjenester vanskelig kan inndeles etter variasjon i frekvens på kirkelig deltakelse (gudstjenestedeltagelse). At kirken leverer tjenester ved livets store anledninger og ved livets kriser, synes å være viktig for alle medlemmer. Virksomhet og fellesskap er viktig i ulik grad og på ulike måter for medlemmer.

Ut fra et tjenesteteteoretisk perspektiv kan man se for seg flere ellipser med en viss overlapping. Den enkelte ellipse symboliserer da de ulike kirkesyn med ulikt fokus. Det som er overlappende og det ene brennpunktet, symboliserer det som er viktig for alle. Det som er felles, er de sentrale tjenester der kirken er formidler av Guds nåde. Det som ellers er viktig, vil variere ut fra ulik type virksomhet og et variert ønske om virksomhet og fellesskap. For enkelte mennesker er det andre tyngdepunktet (det andre brennpunktet i ellipsen) også viktig, men det gjelder da for en avgrenset gruppe i menigheten. Dette kan illustreres slik:

Menighetsutvikling i folkekirken ut fra et tjenesteteteoretisk perspektiv

Fra et tjenesteteteoretisk perspektiv ser vi at det er et sprik og ønsker som går i ulike retninger. Noen peker på ønske om en arena med fokus på det teologiske innhold, grundig bibelkunnskap; noen peker på det sosiale og mellommenneskelige relasjoner, mens andre igjen vil ha aktiviteter knyttet til bestemte målgrupper og livssituasjoner. Det er et mangfold selv om det også er noe man kan samles om, kirkens sentrale tjenester.

At det på små steder er mer ønske om at kirken legger til rette for sosialt fellesskap, kan man forstå ut fra at det på stedet ikke skjer så mye annet, og at kirken ved sine arrangementer da fyller en relativt større rolle i samfunnet enn hva som er tilfelle i mer urbane strøk. Det er på små steder vanligvis også bedre kjennskap til hverandre og kortere avstand mellom dem som er ledere, og vanlige medlemmer, som en informant sier: " ... i en liten bygd er det lettere å få kontakt med stab og ledelse."

Det er påfallende at enkelte deltakere, også blant dem som har tillitsverv i kirken, synes å plassere seg selv som objekt (bruker) og ikke subjekt (initiativtaker). Det kan tyde på at det er store forventninger blant alle typer medlemmer at det er de ansatte som skal ta initiativ og realisere medlemmenes ønsker. Man kan spørre om dette er signal om at det generelt er en endret forståelse av forholdet mellom ansatte og frivillige i kirken. Store staber av ansatte vil lett føre til en tenkning om at det er noen som arbeider og tilbyr tjenester, og andre er mottakere og brukere. Det kan gjelde også personer som ellers er aktive deltakere i menighetens gudstjenestefellesskap. Nettverksmodellen der medlemmer er subjekt og leder sin egen aktivitet, er kanskje blitt mer perifer i Den norske kirke?⁸

At det er en variasjon av ønsker og forventninger i én og samme menighet, er naturlig i en folkekirkemenighet der medlemskap er basert på geografisk område. Så lenge de ansatte konsentrerer seg om å være tjenestekirke, og andre ønsker og behov kan realiseres ved frivillig engasjement, synes det å fungere greit. Utfordringen blir imidlertid større for virksomhetskirken, og spesielt for fellesskapskirken, når denne blir en

del av kirkens tjenester, det som de ansatte legger til rette og stimulerer. Spørsmålet om hvilke type virksomhet eller type fellesskap man skal prioritere, kan da skape uenighet. Det er stor forskjell mellom dem som ønsker et åpent fellesskap "også for tvilere", og dem som ønsker bønn og lovsang. Er det mulig å skape menigheter der alle ønsker kan bli ivaretatt, eller må man konsentrere seg og si at "like barn leker best", som Turid Skorpe Lannem drøfter i en artikkel, med referanse til den amerikanske teologen Butler Bass (Lannem 2012: 99 –113)? Bass har forsket på menigheter med mangfold og hevder at mangfold må sees på som positivt og kan være med på å skape trivsel og utvikling. En slik forståelse av mangfold går imot det som har vært vanlig tankegang hos kirkevekststrateger, nemlig homogene enheter. Hos denne type kirkestrateger er nettopp kirken som fellesskap et hovedfokus. Når man da legger til grunn en bestemt form for fellesskap, er det logisk at mangfold i ønsker kan oppleves som problematisk. En ytterst konsekvens av en forståelse av menighet ensidig som fellesskap vil føre til at én type fellesskap blir det som er selve menigheten. Dette er vanskelig å kombinere med å være en folkekirkemenighet med stort mangfold. Med utgangspunkt i en folkekirke velger jeg å se på mangfold som en mulighet og en ressurs. Det betyr at man må erkjenne at det er et reelt mangfold blant medlemmene. For ledere i en menighet er det etter min erfaring nyttig å sette ord på dette, og ikke fortrenge det selv om det oppleves vanskelig og utfordrende. Videre er det et poeng at man anerkjenner mangfoldet og tar inn over seg at det er helt naturlig med ulike oppfatninger, ønsker og forventninger til det å være menighet – også i én og samme menighet. Det er ikke bare ett korrekt teologisk svar på hvordan en menighet skal være og skal gjøre. Det er ulike legitime oppfatninger og forståelser blant kirkens dømte medlemmer. Etter at man har erkjent og anerkjent mangfoldet, kan en spørre hvilke konsekvenser det bør trekkes av dette. Skal det legges til rett for å ivareta ulike ønsker og mangfold, eller skal man prioritere én profil eller én menighetstype? Spørsmålet blir i tilfelle hvilken menighetstype og hvilken konsekvens det da eventuelt får for den variasjon som

faktisk finnes i medlemsmassen. Skal vi tenke slik at alle får være litt fornøyde, og forsøke å balansere og finner den gyldne middelvei? En annen tenkning kan være å spørre hvordan man kan stimulere de ulike ønsker og behov og legge til rette for at disse kan bli ivaretatt innen menighetens ramme. Man må da lytte til kirkens medlemmer og spørre hvordan man kan differensiere for å involvere en variasjon av mennesker i en variasjon av virksomhet og fellesskap.

6. Konklusjon

Hva blir så svaret på problemstillingen: *Hvilke funksjoner forventer kirkemedlemmer av sin lokale menighet, og hvordan kan vi forstå og håndtere dette mangfoldet?*

Vi kan fastslå at medlemmene forventer en variasjon av funksjoner. Det er naturlig i en folkekirke der majoriteten av befolkningen er medlemmer. For medlemmene er det avgjørende at kirken er der i lokalmiljøet og er tilgjengelig når man trenger den. Det er en forventning om at kirken er stabil og til stede, og stiller opp med sine tjenester spesielt når livet er vanskelig. Det er også en utbredt oppfatning at kirken skal ha en virksomhet langt ut over vanlige gudstjenester. Det er en variasjon av forventninger til kirken som arena for fellesskap. Den virksomhet og det fellesskap man forventer, synes i stor grad å avspeile det man selv har erfaring med at kirken faktisk gjør i sitt lokalmiljø. Det er ulike forventninger som vanskelig kan forenes. Utfordringen til kirkens lokale ledere blir da hvordan man kan legge til rette for en variasjon av virksomhet og fellesskap for å imøtekomme ulike ønsker, samtidig som man har fokus på det som alle kan samles om.

Litteratur

- Botvar, Repstad og Aagedal 2010: Regionaliseringen av norsk religiøsitet. I: Pål Kjetil Botvar og Ulla Schmidt (red.): *Religion i dagens Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fretheim, Kjetil (red.) 2014: *Ansatte og frivillige. Endringer i Den norske kirke*. Oslo: IKO-Forlaget.
- Hegstad, Harald 1996: *Folkekirke og trosfellesskap. Et kirkesosiologisk og ekklesiologisk grunnproblem belyst gjennom en undersøkelse av tre norske lokalmenigheter*. KIFO Perspektiv nr. 1. Trondheim: Tapir.
- Høeg, Ida Marie 2010: *Religiøs trading*. I: Pål Kjetil Botvar og Ulla Schmidt (red.): *Religion i dagens Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lannem, Turid Skorpe 2012: Like barn leikar best eller gir

- mangfold mest? Om kyrkjelydsutvikling i eit kulturelt perspektiv. I: Erling Birkedal, Harald Hegstad, Turid Skorpe Lannem (red.) *Menighetsutvikling i folkekirken. Erfaringer og muligheter*. IKO-Forlaget.
- Lundberg, Anders P. 2005: Om gemenskap. En sosiologisk betraktelse. Lund Dissertations in Sociology 65. Sosiologiska institutionen, Lund universitet.
- Mogensen, Mogens S. 2014: Præstekirken, virksomhedskirken og netværksskirken. Idealtypiske kirkelige organisasjonsformer. I: *Menighedsformer og mission. Den mangfoldige kirke 2*. Ny Mission nr. 26. Dansk Missionsråd.
- Myhre-Nilsen 1998: *En hellig og alminnelig kirke. Teologiske aspekter ved kirkens identitet i samfunnet*. KIFO Perspektiv nr. 4. Tapir.
- Petersson, Per 2000: *Kvalitet i livslånga tjänsterelationer : Svenska kyrkan ur tjänsteteoretisk och religionssociologisk perspektiv*. Verbum, Stockholm.
- Agedal, Olav: 2003: *Bedehusfolket: ein studie av bedehuskultur i tre bygder på 1980- og 1990-talet*. KIFO Perspektiv. Trondheim: Tapir.

Noter

- 1 Jeg bruker her begrepet "kirketype". Når informantene svarer, er det den lokale kirke eller menigheten de har i tankene; derfor kunne det i denne sammenheng være like naturlig å bruke "menighetstype" i stedet for det mer teoretiske og analytiske begrepet "kirketype".
- 2 Se omtale av MUV her: <http://www.mf.no/muv-utvikler-menigheter>. Se også artikkelen "Forankring for forandring.", der MUV presenteres noe bredere.
- 3 6 av informantene har ikke oppgitt alder, og det er ikke oppgitt kjønn på 13 av informantene.
- 4 Alle sitater fra informanter er her på bokmål, der eventuell bruk av nynorsk er oversatt.
- 5 Den kvantitative analysen har ikke til hensikt å si noe om representativitet i populasjonen som helhet, men er tatt med for å vise en oversikt over de informantene som er med i studien.
- 6 Noen informanter er plassert på to typer, der det har vært vanskelig å prioritere. De som ikke har oppgitt kjønn og alder, er ikke med i opptellingen her.
- 7 Min kjennskap til menighetenes geografiske og demografiske situasjon og deres aktiviteter har jeg fra annen dokumentasjon gjennom MUV-prosjektet.
- 8 Se for eksempel Fretheim 2014 som drøfter frivillighetens kår i kirken.

Sammendrag

Hensikten med denne artikkelen er å vise mangfoldet av ønsker og forventninger medlemmene har, og drøfte dette for å forstå og håndtere dette mangfoldet. Teksten er skrevet på grunnlag av en studie av intervju med rundt 150 kirkemedlemmer, innen rammen av MUV-prosjekter i 11 menigheter. Empirien analyseres og drøftes ut fra et tjenesteteoretisk perspektiv. Forfatteren utfordrer ledere i menigheten til å legge til rette for en variasjon av virksomhet og fellesskap for å imøtekomme ulike ønsker, samtidig som man har fokus på det alle kan samles om.